

Justyna Seiffert

Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

Noc Muzeów w bibliotece medycznej

Każdemu budynkowi, każdemu miastu powinna towarzyszyć jakaś opowieść – o życiu, ludziach. Inaczej budynek jest abstrakcją.

Daniel Libeskind

Streszczenie. Organizacja wydarzeń kulturalnych w bibliotekach to domena głównie bibliotek publicznych, rzadziej naukowych. Coraz więcej jednak bibliotek naukowych, w tym akademickich, decyduje się w ten sposób poszerzyć grono odbiorców. Biblioteka Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (SUM) podjęła wyzwanie zorganizowania Nocy Muzeów. To właśnie budynek, w którym jest jej siedziba, oraz jego ciekawa historia pokazują skomplikowane dzieje Śląska i Ślązaków, jak również losy awangardy na Śląsku. Noc Muzeów w Bibliotece SUM z jednej strony nawiązuje do historii, z drugiej przybliża szerokiej publiczności zawartość gromadzonych przez księżnicę zbiorów. Prezentuje tematykę medyczną w sferze zarówno edukacyjnej, jak i naukowej.

Słowa kluczowe: Noc Muzeów, biblioteki akademickie, biblioteki medyczne, działalność kulturalna, współpraca z instytucjami kultury.

Organizacja wydarzeń kulturalnych w bibliotekach to domena głównie bibliotek publicznych, rzadziej naukowych. Coraz więcej jednak bibliotek naukowych, w tym akademickich, decyduje się w ten sposób poszerzać grono odbiorców. Biblioteki medyczne również próbują angażować się w tego typu działalność, mimo że przypisane im zadania i funkcje – a także sam charakter medycyny jako nauki i przedmiotu studiów – odróżniają je od innych bibliotek. Pracownicy uczelni, w tym lekarze oraz studenci medycyny, nie są w takim stopniu zainteresowani życiem kampusu jak studenci innych szkół wyższych (Harris, 2013, s. 254). Biblioteki, które decydują się na takie przedsięwzięcie, organizują zazwyczaj wystawy (Harvard Library, Virginia Tech University Libraries, Biblioteka Główna Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego) lub spotkania z autorami książek. Niektóre biblioteki naukowe włączają się w uczelniane festiwale nauki, podczas

których mają okazję zareklamować swoje zasoby i usługi, wzbogacając naukową treść festiwalu. Przykładami takich przedsięwzięć są działania Biblioteki Politechniki Łódzkiej – Festiwal Nauki, Techniki i Sztuki (Podgórski, Sójkowska, 2011, s. 223–224) czy Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w Gliwicach – Noc Naukowców (Obrzut, 2014, s. 48–61).

Szczególną formą działalności kulturalnej biblioteki jest uczestnictwo w Nocy Muzeów. Noce Muzeów (Night of Museums, Long Night of Museums), organizowane początkowo tylko w Europie, potem także na całym świecie, przyjęły za cel popularyzację instytucji muzealnych, a także tych związanych z kulturą. W Polsce Noc Muzeów zaczęły organizować m.in. właśnie biblioteki naukowe, takie jak Biblioteka Raczyńskich, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu oraz Biblioteka Gdańska PAN. Elementem łączącym ideę Nocy Muzeów i działalność biblioteki były w tym wypadku zabytkowe zbiory, które w tę jedną noc w roku odgrywają najważniejszą rolę. Właśnie wokół zbiorów biblioteki budowały programy kulturalne imprezy.

W przypadku Biblioteki Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (SUM), która nie posiada zabytkowych zbiorów, a zaledwie jeden starodruk, łącznikiem stał się budynek będący jej siedzibą. W 2013 roku Biblioteka Główna SUM¹ została przeniesiona do zabytkowego budynku w centrum miasta, który został zmodernizowany w celu dostosowania do potrzeb ksiąźnicy akademickiej. Ciekawość oraz zainteresowania architektoniczne i historyczne bibliotekarzy pozwoliły zgłębić intrygującą historię gmachu. Wybudowany w 1900 roku jako willa mieszkalna jednego z bogatszych mieszkańców Katowic, Hugona Grünfelda, w następnych latach był własnością kolejnych banków (Państwowego Banku Rolnego, Deutsche Bank, Narodowego Banku Polskiego, Banku Śląskiego), w 2001 roku stał się siedzibą rektoratu uczelni medycznej.

Losy architektoniczne gmachu również były ciekawe. Wybudowany w stylu klasycznym, historyzującym zaspokajał potrzeby bogatej, mieszczańskiej rodziny. Oprócz funkcji mieszkalnej pełnił również funkcje reprezentacyjne, zatem wystrój musiał obrazować zamożność właścicieli.

W dwudziestoleciu międzywojennym gmach został gruntownie przebudowany i uzyskał wygląd modernistyczny. Styl ten dominował w polskim budownictwie śląskim dwudziestolecia, wyraźnie odcinając się od gotyckiej i niemieckiej przeszłości regionu. Budynek całkowicie zmienił swoją funkcję. Z mieszczańskiej, wygodnej, a jednocześnie bogato wyposażonej willi stał się budynkiem użyteczności publicznej, z odpowiednio dostosowanym układem pomieszczeń oraz wystrojem.

¹ Bibliotekę SUM tworzą Biblioteka Główna oraz jej oddziały.

W latach 90. wewnątrz budynku dodały świetności luksusowe materiały użyte w trakcie renowacji przeprowadzonej przez Bank Śląski i gmach ponownie stał się siedzibą najbogatszych – zarządu banku. Dotychczasowe powierzchnie z modnego w dwudziestoleciu międzywojennym kolorowego lastrico zostały zastąpione szlachetnymi granitami i marmurem. W miejsce aluminiowych poręczy klatki schodowej i galerii pojawiły się balustrady ze stali szlachetnej i twardego drewna. W wielu miejscach uszanowano jednak oryginalne materiały, które zostały poddane pieczołowitej konserwacji.

Losy pierwszych właścicieli budynku, Grünfeldów, są odzwierciedleniem skomplikowanej historii Śląska. Hugo Grünfeld pochodził z rodziny żydowskiej. Firma budowlana Hugona i jego ojca wybudowała w Katowicach wiele reprezentacyjnych kamienic i znacznie się wzbogaciła. W latach 30. Hugo Grünfeld sprzedał elegancką rezydencję w centrum miasta, prawdopodobnie z przyczyn ekonomicznych. Niemieckojęzyczny Grünfeld, radny w radzie miejskiej, gdzie językiem urzędowym był polski, nie do końca potrafił odnaleźć się w nowej rzeczywistości. W momencie wybuchu II wojny światowej droga do Niemiec, jego kraju ojczystego, została zamknięta, ponieważ był Żydem. Musiał uciekać wraz z rodziną na wschód, do Lwowa, gdzie zmarł w pierwszych dniach wojny.

Historia budynku i jego właścicieli zainspirowała bibliotekarzy do włączenia się w Noc Muzeów. Pracownicy postanowili pokazać wewnątrz mieszkańcom Śląska i opowiedzieć jego historię.

W Katowicach Noce Muzeów organizowane są od 2005 roku i z roku na rok cieszą się coraz większą popularnością. Instytucje muzealne oblegane są tej nocy przez tłumy zwiedzających. W regionie istnieje wiele takich instytucji i każda we własnym zakresie organizuje i promuje przygotowane atrakcje. Muzeum Historii Katowic zdecydowało się w trakcie kolejnych lat wziąć pod swoje skrzydła mniejsze ośrodki. Biblioteka SUM, przymierzając się pod koniec 2014 roku do zorganizowania Nocy Muzeów, ze względów promocyjnych (reklama w mediach, wspólne dla wszystkich współorganizatorów ulotki) skorzystała z tej współpracy. 16 maja 2015 roku przy współudziale Muzeum Historii Katowic odbyła się w niej pierwsza Noc Muzeów. W projekcie wzięły również udział Biblioteka Śląska (Dział Oświatowy) oraz Biblioteka Akademii Muzycznej w Katowicach. Od tego czasu współpraca mniejszych instytucji z Muzeum Historii Katowic znacznie się rozszerzyła i w 2017 roku, kiedy Biblioteka SUM już po raz trzeci organizowała Noc Muzeów, liczba współorganizatorów wzrosła do 15.

Przygotowując się do pierwszej Nocy Muzeów, organizatorzy określili potencjalny krąg odbiorców, do których będzie skierowana oferta. Biblioteka Główna SUM znajduje się w centrum Katowic, jest zatem oddalona od kampusów i miejsc, gdzie zazwyczaj toczy się życie akademickie uczelni i gdzie zlokalizowane są jej oddziały (Katowice-Ligota, Zabrze, Rokitnica, Bytom, Sosnowiec). Grupa, do

której usiłowano dotrzeć i do której w dalszym ciągu kierowane jest zaproszenie, to nie zwyczajowi użytkownicy biblioteki (studenci, kadra naukowa), ale mieszkańcy Katowic, niekoniecznie związani z medycyną i naukami pokrewnymi, za to zainteresowani historią miasta i regionu. To w znacznym stopniu zdefiniowało program imprez. Z jednej strony Biblioteka SUM dzięki Nocy Muzeów chce pokazać historię budynku, z drugiej zaś zwrócić uwagę na tematykę medyczną i promocję zdrowia.

Pierwszy cel realizowany jest co roku przez organizację zwiedzania siedziby Biblioteki Głównej, któremu towarzyszą opowieści na temat historii budynku. Gruntownie przygotowane do tego osoby przekazują gościom szczegółową wiedzę o dziejach gmachu, pokazując równocześnie najciekawsze miejsca na co dzień niedostępne dla postronnych (m.in. skarbiec-sejf zachowany z czasów „bankowych” budynku, fragmenty zabytkowych posadzek, domek stróża). W przygotowaniu takiej prezentacji pomocna jest literatura na temat katowickich budynków, jak również wizyta w Archiwum Miasta Katowice, które gromadzi dokumentację dotyczącą gmachu od początków jego istnienia.

Historia jest również tematem wystawy *Szlakiem Grünfeldów w Katowicach*, która prezentuje zdjęcia i opisy katowickich kamienic zaprojektowanych i wybudowanych przez rodzinę Grünfeldów. Wystawa powstała w 2016 roku, a ponieważ cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem, została na stałe umieszczona w postaci cyfrowej na stronie internetowej Biblioteki SUM.

Drugi cel imprezy, czyli zwrócenie uwagi na zagadnienia związane ze zdrowiem i medycyną, realizowany jest na kilka sposobów. Jeden z nich to cykl krótkich wykładów na temat zdrowia, przygotowanych i zaprezentowanych przez pracowników naukowych Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. Dla zwiedzających jest to możliwość poszerzenia swojej wiedzy, a dla prowadzących okazja do zmierzenia się z niecodziennymi słuchaczami, którym należy przystępnie przekazać skomplikowane nieraz tematy. W trakcie każdej Nocy Muzeów prezentowano średnio osiem wykładów o zróżnicowanej tematyce.

Bardzo cenna dla biblioteki jest współpraca z kadrą naukowo-dydaktyczną uczelni oraz ze studentami. Wspomniane wykłady to okazja do poznania interesujących naukowców i organizacji studenckich działających na uczelni. Położyłem tej współpracy są również przedstawienia organizowane właśnie przez kadrę wraz ze studentami. W 2016 roku był to poprowadzony z humorem pokaz mumifikacji, a w 2017 roku zaklinalanie chorób przez „wiejską babkę”. Te odbywające się o północy przedstawienia były kulminacyjnymi punktami programu, teraz już niezbędnymi podczas Nocy Muzeów.

Okazją do zaprezentowania odwiedzającym tematów medycznych są także wystawy towarzyszące każdej Nocy Muzeów. Dotychczas były to wystawy: książek medycznych *Naj...* (najmniejsze, największe, najstarsze...), nośników wiedzy

medycznej (dyskietki, slajdy, pendrive'y itp.), urządzeń i narzędzi medycznych z minionej epoki czy opakowań leków i ich reklam. Biblioteka nawiązała w tym celu owocną współpracę z jednostkami uczelni, które udostępniły swoje eksponaty.

Od pierwszej Nocy Muzeów niezmiennie prezentowany jest też zwiedzającym trójwymiarowy interaktywny atlas anatomii, który cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem młodszych i starszej młodzieży.

Propagowanie wiedzy o zdrowiu realizuje się również przez organizowanie konkursów dotyczących ogólnej wiedzy o zdrowiu, jak i bardziej szczegółowej, np. z historii medycyny.

Bibliotekarze próbowali zachęcić odwiedzających do lektury przez głośne czytanie wierszy, fraszek, fragmentów powieści i książek popularnonaukowych o tematyce medycznej. Ta forma aktywności nie cieszyła się jednak popularnością.

Podczas organizacji Nocy Muzeów nie można zapomnieć o najmłodszych uczestnikach, którzy stanowią bardzo liczną grupę, ponieważ dla wielu osób taka impreza jest okazją do rodzinnego wyjścia. Z myślą o dzieciach przygotowywane są warsztaty rękodzielnicze, konkursy (np. rozpisane na arkuszach rebusy i rozwieszane w całej bibliotece) oraz gry planszowe związane ze zdrowiem.

Wszystkie Noce Muzeów organizowane przez Bibliotekę SUM odbywały się dotąd dzięki współpracy z Działem Promocji uczelni, który przekazywał gadżety reklamowe przeznaczone na nagrody dla zwiedzających, a także udzielał fachowych porad na temat organizacji otwartych imprez.

Przygotowaniem Nocy Muzeów w Bibliotece SUM zajmuje się co roku zespół ok. 10 bibliotekarzy, w tym jeden koordynator imprezy. Każdy z członków zespołu ma przydzielone zadania oraz własne stanowisko. Za każdy punkt programu odpowiadają zazwyczaj nie więcej niż dwie osoby. Przy organizacji tego typu imprez bardzo istotne jest precyzyjne przypisanie zadań, co ułatwia organizatorom pracę oraz gwarantuje wysoki poziom wydarzeń. Ważne jest też stanowisko koordynatora, który kontaktuje się z dyrekcją biblioteki, Działem Promocji, a także monitoruje stan przygotowań. Zespół organizatorów spotyka się zwykle już jesienią roku poprzedzającego imprezę (Noc Muzeów organizowana jest zawsze w drugiej połowie maja) i ustala zarys programu. Dzięki tak wczesnemu rozpoczęciu przygotowań jest czas na zorganizowanie wszystkich szczegółów, m.in. zabezpieczenie budżetu imprezy, kontakty z pracownikami naukowymi, zamówienie materiałów niezbędnych do przygotowania atrakcji. W tym czasie zespół spotyka się kilkukrotnie, kontaktuje się drogą mailową. Miesiąc przed imprezą program przekazywany jest Muzeum Historii Katowic w celu promowania w mediach (m.in. w prasie lokalnej) oraz do wydruku na plakatach i ulotkach. Biblioteka SUM również samodzielnie przygotowuje materiały promocyjne. Są to szczegółowe ulotki, plakaty oraz strona internetowa z programem. Po imprezie

na tej samej stronie umieszczane są zdjęcia i relacja z wydarzenia. Frekwencja podczas każdej z dotychczasowych trzech Nocy Muzeów kształtowała się w granicach 500–700 osób.

Pomimo początkowych obaw o powodzenie przedsięwzięcia Noc Muzeów w Bibliotece SUM cieszy się dużą popularnością i niesie liczne korzyści. Przede wszystkim udało się rozszerzyć krąg odbiorców i otworzyć na osoby z zewnątrz, które nie są związane z medycyną ani ze środowiskiem akademickim. Niewątpliwą korzyścią jest również wzbogacenie dzięki takiej imprezie oferty kulturalnej Katowic – Biblioteka SUM to stały punkt programu katowickiej Nocy Muzeów. Kontakty nawiązane z kadrą naukowo-dydaktyczną, studentami i innymi działaniami uczelni podczas organizacji imprezy stanowią istotną wartość i są wykorzystywane w codziennej pracy. Na pewno warto włączać się w działalność wykraczającą poza codzienne bibliotekarskie obowiązki.

Noc Muzeów daje bibliotekarzom okazję do rozwoju osobistego – czy to przez zdobywanie wiedzy o historii gmachu biblioteki, czy przez przygotowanie poszczególnych atrakcji: wystaw i konkursów. Dla wielu jest to też okazja, aby przełamać opór przed wystąpieniami publicznymi i nawiązywaniem kontaktu z obcymi ludźmi. Nie do przecenienia jest także możliwość integracji pracowników Biblioteki SUM, którzy pracują w różnych jej agendach.

Biblioteka dzięki Nocy Muzeów stała się bardziej widoczna zarówno w środowisku miejskim Katowic, jak i w środowisku samej uczelni. Istotne dla pracowników było pokazanie, że w Bibliotece SUM pracują ludzie z pasją, co z pewnością się udało. Nawiązane kontakty oraz współpraca będą procentować w przyszłości.

Bibliografia

- Biblioteka Główna Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego. Wystawa rysunków satyrycznych Arkadiusza Gacparskiego. Pobrane z: <https://www.pum.edu.pl/biblioteka-glowna/galeria-zdjec/wystawa-a.-gacparskiego> [dostęp: 30.06.2017].
- Biblioteka Raczyńskich. Noc muzeów w Bibliotece Raczyńskich. Pobrane z: http://www.bracz.edu.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1339&Itemid=100 [dostęp: 4.07.2017].
- Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu. Noc Muzeów 2017. Pobrane z: http://lib.amu.edu.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1623&Itemid=161 [dostęp: 4.07.2017].
- Harris, R. (2013). Creating shared campus experiences: the library as culture club. *Journal of the Medical Library Association*, 101 (4), s. 254–256.
- Harvard Library. Exhibitions. Pobrane z: <http://library.harvard.edu/exhibitions-and-events> [dostęp: 30.06.2017].

- Kosik, E. (2016). Kreowanie wizerunku bibliotek poprzez imprezy społeczno-kulturalne. *Biuletyn EBIB*, 2 (164). Pobrane z: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/418> [dostęp: 30.06.2017].
- Obrzut, A. (2014). Kulturotwórcza rola biblioteki akademickiej w środowisku lokalnym na przykładzie nocy naukowców w Bibliotece Głównej Politechniki Śląskiej w Gliwicach. *Bibliotekarz Opolski*, 3, s. 48–61.
- PAN Biblioteka Gdańska. Gedanum domus nostra – Gdańsk nasz dom. Noc Muzeów w PAN Bibliotece Gdańskiej. Pobrane z: <http://ikm.gda.pl/nocmuzeow/wydarzenie/bgpan/> [dostęp: 4.07.2017].
- Podgórski, F., Sójkowska, I. (2011). Dla uczelni, dla regionu, dla środowiska. Przykłady działań promocyjnych Biblioteki Politechniki Łódzkiej. W: *Biblioteka jako „Trzecie miejsce”*. Międzynarodowa konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego (s. 217–227). Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Virginia Tech University Libraries. Course Exhibit Initiative. Pobrane z: <http://www.lib.vt.edu/events/course-exhibits/index.html> [dostęp: 30.06.2017].
- Zwonik-Majdak, M. (2016). *Szlakiem Grünfeldów w Katowicach. Prezentacja zdjęć i opisów katowickich kamienic zaprojektowanych i wybudowanych przez rodzinę Grünfeldów*. Pobrane z: <https://biblioteka.sum.edu.pl/images/pdf/Grunfeldowie-1.pdf>.

Justyna Seiffert

Night of Museums in academic medical library

Abstract. Academic libraries are less likely than public libraries to organize cultural events. Nevertheless some of them try to expand their influence by this mean. Library of Medical University of Silesia (SUM Library) took challenge to organize Night of Museums due to the historic building in which it is located. The building shows fascinating and complicated history of Silesia region and its inhabitants, as well as regional pursuit of being in the avant-garde.

Night of Museums in SUM Library aimed to connect past and present, to encourage public health education and to show broad audience that Library's building and its collections are open for everyone. In the city environment we are now a new point of cultural events during the annual Night of Museums. SUM Library also became more familiar for Silesia citizens and is seen as not only academic.

Keywords: cultural events in libraries, Night of Museums, non health-related visitors.

Nadesłano 21 VIII 2017.

